

Johanna Mesch om sin tid som gästprofessor i Florianopolis:

– Teckenspråksforskning på framfart i Brasilien

Johanna Mesch, till vardags docent vid Stockholms universitet, har arbetat som gästprofessor i världens femte folkrikaste land, Brasilien. För DT berättar hon om hur det har varit att vara med och utveckla den unga teckenspråksforskningen vid ett universitet i Florianopolis. Hon har även fått följa det omtalade presidentvalet på plats.

Teckenspråksforskningen vid universitetet Federal de Santa Carina i Florianopolis är på stark frammarsch. 2006 blev det brasilianska teckenspråket (libras) ett akademiskt ämne, fyra år efter det officiella erkännandet av libras. Då arbetade endast 4 anställda vid teckenspråksinstitutionen på universitetet. Nu jobbar hela 30 anställda varav 18 döva i olika roller där.

De har en omfattande språkdokumentation som pågår mellan 2018 och 2022. I projektet anlitas bland annat sju utländska gästprofessorer som turas om att vara på plats i tre månader och bidra med sin expertis. Johanna Mesch är en av dem.

Vad fick dig att tacka ja till att bli gästprofessor?

– Jag såg det som en rolig utmaning att arbeta på ett för mig nytt universitet med stor utvecklingspotential, säger hon.

I augusti lämnade hon sommarvärmen i Stockholm för kyligare breddgrader i Florianopolis. På södra halvklotet är årstiderna de omvända. När vi har sommar här i Sverige, är det vinter i Brasilien.

Hon kände sig på en gång varmt välkommen. Hennes uppdrag kunde sägas vara tredelat. Den ena delen var att utveckla universitetets teckenspråksantologi (samling av litterära berättelser på teckenspråk, t.ex. poesi och humor).

– Det handlar om hur vi ska paketera innehållet, hur vi ska kunna hitta lämpliga berättaraktörer, och hur vi ska kunna benämna olika antologier rätt, med mera, säger Johanna Mesch som blivit imponerad av den brasilianska teckenspråksantologin.

– Vi på Stockholms universitet ligger efter på det här området. Visst, vi har en del berättelser på teckenspråk, men vi behöver också definiera och beskriva dem. Så vi får fundera på hur vi kan utveckla den biten.

Den andra delen var att Johanna som observatör fick följa föreläsningarna i ämnet teckenspråk som andraspråk. Hon gav också råd och tips till projektmedarbetare om hur en students färdigheter i teckenspråk som andraspråk kan bedömas med hjälp av den gemensamma europeiska referensramen för språk (CEFR).

Den tredje delen var libras grammatik. Johanna Mesch följde också universitetets arbete med att utveckla den första delen av teckenspråkskorpusen (textsamling på teckenspråk). Med hjälp av korpusen kan en student analysera teckenspråksgrammatik.

Antologin, korpusen, beskrivningarna av färdigheter vid teckenspråksundervisning och teckenspråkslexikonet kommer att vara med i universitetets teckenspråksportal på webben.

Under tre månader hann Johanna Mesch lära sig en del libras.

– De på universitetet sa skämtsamt innan jag åkte hem att jag var på B2-nivå (tre steg från högsta nivån A1 enligt CEFR), säger hon leende, och berättar vidare:

– En bra sak med att möta hörande studenter var att de till skillnad från döva studenter hade svårt att förstå internationella tecken så jag blev tvungen att använda libras.

Öppet hus för studenter i teckenspråk och teckenspråkstolkning.

Korridor på universitetet Federal de Santa Catarina.

En av stränderna i Florianopolis.

Kontroversielle Jair Bolsonaro valdes till president.

Libras är i grunden influerat av det franska teckenspråket och möjligen lite av det italienska teckenspråket.

Det var enligt Johanna Mesch nära att libras alfabet skulle komma att springa ur det svenska alfabetet, i likhet med alfabetet i det portugisiska teckenspråket.

– Pär Aron Borg* skulle åka båt från Portugal till Brasilien 1827, men resan blev inställd, berättar hon.

På den tiden var det ”logiskt” att libras alfabet skulle vara portugisiskt influerat eftersom Brasilien var en av Portugals forna kolonier och det talades portugisiska i landet, något det fortfarande gör.

I stället kom en fransk döv lärare till Brasilien och spred franskt teckenspråk där i mitten av 1800-talet. I samma veva grundades landets första dövskola 1857 i Rio de Janeiro.

Johanna Mesch blev både imponerad och fascinerad när hon såg hur kreativ och framåtriktad teckenspråksinstitutionen i Florianopolis var. Ett exempel är att kulturfestivalen Folklore arrangeras av universitetet vartannat år. Då erbjuds workshops och uppträdanden, t.ex. teckenspråkspoesi, humor och dans.

– Det är spännande att se hur universitetet samarbetar med kulturarbetare. Syftet är att studenter ska kunna beskriva teckenspråk ur olika aspekter och utveckla sina kunskaper respektive färdigheter i libras. Ett exempel är att en doktorand skriver en avhandling om teckenspråkspoesi.

Själv har hon hållit en två dagar lång workshop i teckenspråkspoesi för 160 deltagare under Folklore-festivalen.

En annan skillnad är enligt henne att brasilianska studenter har möjlighet att göra sin uppsats på teckenspråk, vilket inte är tillåtet i Sverige och i de flesta andra länder där teckenspråk erbjuds som akademiskt ämne.

En dag innan hon åkte hem, ägde presidentvalet rum i Brasilien. Högerpopulisten Jair Bolsonaro, som har militär bakgrund, vann valet med 55 procent mot Fernando Haddad från arbetarpartiet.

– Det märktes att det politiska klimatet hårdnade när valet nalkades. Valet var ett känsligt ämne bland döva på Facebook, så mycket att ordförande för det brasilianska dövförbundet kände sig tvungen att lugna alla och förklara att de hade rätt till sina åsikter och rösta vad de ville.

En av anledningarna till att Jair Bolsonaro vann valet sägs vara att många väljare är trötta på korrupta politiker och att problemen med kriminalitet förvärras i landet.

– Samtidigt är många som inte stöder Jair Bolsonaro oroliga för hur hans politik ska påverka minoriteter och att regnskogen Amazonas ska skövlas ännu mer. Ordförande för dövförbundet har sagt på Facebook att han ska ha möte med presidenten för att slå vakt om dövas rättigheter.

Jair Bolognaros fru är själv teckenspråkstolk. Om det har en positiv inverkan på döva, återstår att se.

Nu är Johanna Mesch åter hemma i Sverige och jobbar på teckenspråksavdelningen vid institutionen för lingvistik på Stockholms universitet.

Vad är det du tagit med till Sverige från Brasilien?

– Vad jag låtit mig inspireras av är brasiliarnas positiva attityd och kämparanda. Deras teckenspråksforskning är ung men har ändå utvecklats i en snabb takt.

TEXT: NICLAS MARTINSSON FOTO: PRIVAT/FAMILIA BOLSONARO

* Pär Aron Borg brukade kallas den svenska dövundervisningens fader och var den som konstruerade det första svenska handalfabetet.